

Omgaan met kinderen
met moeilijk verstaanbaar gedrag
op Jenaplan IKC Donatushof

Inhoud

1	Woord vooraf	3
2	Inleiding	4
2.1.	Verbinding met 'Respectvol omgaan met elkaar'	4
2.2.	Verbinding met 'Passend Onderwijs'	4
2.3.	Problemen? We lossen ze op school op!	5
3	Het preventief handelen van de stamgroepleider	6
3.1.	Kijken naar kinderen.....	6
3.2.	Kinderen met moeilijk verstaanbaar gedrag.....	6
3.3.	Het voorkómen van het overvragen en het ondervragen van kinderen.....	6
4	Het stimuleren van gewenst gedrag	8
4.1.	"Het is toch normaal?"	8
4.2.	Afspraken in de stamgroep	8
4.3.	Afspraken in de school	8
4.4.	Beloningssystemen.....	8
5	Het minimaliseren van ongewenst gedrag.....	10
5.1.	Noodzaak van begrenzen	10
6	Grensoverschrijdend gedrag	11
6.1.	Grensoverschrijdend gedrag van een kind naar een volwassene	11
	Consequenties	11
	Bij herhaling.....	12
6.2.	Grensoverschrijdend gedrag tussen twee of meer kinderen.....	13
	Consequenties	13
	Bij herhaling.....	14
6.3.	Weglopen van school	14
	Consequenties	15
	Bij herhaling.....	15
7	Afspraken.....	17
	Etuis	17
	Gewenst gedrag visualiseren.....	17
	Inlooptijd	17
	Rustig plekje tijdens het buitenspelen	18
	Surveilleren.....	18
	Tegemoetkomen aan bewegingsbehoefte.....	19
	Time out, binnen	19
	Time out, buiten	19

1 Woord vooraf

Op Donatushof is veel aandacht voor een goede sfeer in de stamgroepen, in de school en op het plein. We werken aan een positieve omgang met elkaar en aan een prettige werksfeer. Het is belangrijk dat kinderen graag naar school komen, zich fijn voelen en op een ontspannen manier (samen) aan het werk kunnen en blijven. Het gaat om een goede omgang tussen de kinderen onderling en tussen kinderen en stamgroepleiders. Het gaat om jezelf kunnen zijn.

In de Jenaplanvisie op ontwikkeling van kinderen staat 'relatie' centraal. Op de eerste plaats de relatie van het kind met zichzelf; vervolgens de relatie van het kind met de ander; en tot slot de relatie van het kind met de wereld. Vanuit een goede relatie kan het het beste van zichzelf laten zien.

In de periode 1 maart 2017 – 1 juli 2018 heeft een pilot plaatsgevonden waarbij is samengewerkt tussen twee scholen: De Ommezwaai in Arnhem en Donatushof in Bemmelen. Deze samenwerking heeft zich gericht op het gedrag van kinderen op Donatushof en op welke manier we positief gedrag verder kunnen versterken en om kunnen gaan met moeilijk(er) verstaanbaar gedrag. Dat vraagt veel van de volwassenen om de kinderen heen. De Ommezwaai heeft daarbij ondersteund en mee-ontwikkeld. De Ommezwaai is een school voor speciaal onderwijs, zij bezit veel kennis en ervaring in het kijken naar kinderen en het sturen op gedrag.

De pilot heeft het team van Donatushof gestimuleerd de 'relatie' opnieuw kritisch te bekijken. Een dergelijk traject roept veel vragen op. In welke sfeer komt die relatie optimaal tot zijn recht? Hoe realiseren we die sfeer? Wat vraagt dat van alle volwassenen die bij Donatushof betrokken zijn? Wat vragen we van kinderen? Wat vinden we grensoverschrijdend gedrag? Hoe gaan we daarmee om?

In dit document hebben we vastgelegd wat we samen hebben ontwikkeld. Het is in die zin een borgingsdocument waarmee we de periode van de pilot afsluiten. Het document geeft aan waar we voor staan. Tegelijkertijd is het een werkdocument. Jaarlijks zal de inhoud geëvalueerd worden. Als blijkt dat het nodig is, worden onderdelen aangepast.

De inhoud van dit document is stapsgewijs ontwikkeld met het team en met de MR. Ouders zijn geïnformeerd via Nieuwsbrieven en tijdens ouderavonden.

Het onderstaande gaat schooljaar 2018-2019 in.

De projectgroep die aan de pilot inhoud en sturing heeft gegeven, bestaat uit Femke Bouwmeister (stamgroepleider Donatushof), Mariken Goris (directeur Donatushof), Ingeborg Kruithof (leerkracht De Ommezwaai, tevens gedragsspecialiste), Liesbeth Smallegange (directeur De Ommezwaai), Rian Spitzen (stamgroepleider Donatushof), Marjonel de Wit (intern begeleider Donatushof) en Sabrina van Zadelhoff (stamgroepleider Donatushof).

Bemmelen, mei 2018

2 Inleiding

De samenwerking tussen De Ommezwaai en Donatushof heeft zich volledig gericht op het professionele gedrag van de leerkracht en hoe dit gedrag het gedrag van de kinderen kan beïnvloeden. De nadruk lag op het versterken van gewenst gedrag: hoe kunnen we dat verder stimuleren? Ieder kind en iedere volwassene functioneert immers prettiger en beter in een positieve sfeer. Gezien worden in wat je goed doet, geeft ruimte en energie.

Vanuit dit standpunt hebben we visie en beleid ontwikkeld dat alle kinderen aangaat en alle volwassenen in de school.

Daarnaast is ingezoomd op een heel aantal kinderen met moeilijk verstaanbaar gedrag en specifieke onderwijsbehoeften. We zijn van mening dat door schoolbreed aan een positief klimaat te werken, het aantal kinderen met moeilijk verstaanbaar gedrag geminimaliseerd wordt.

In zijn totaliteit is de pilot gericht geweest op het bevorderen van reflectie op gedrag. Dit bevorderen betrof alle betrokkenen: stamgroepleiders, ib'ers en directie. Bij iedereen is het inzicht in gedrag toegenomen en bij iedereen zijn handelingsmogelijkheden vergroot.

2.1. Verbinding met 'Respectvol omgaan met elkaar'

Het gewenste gedrag van kinderen, stamgroepleiders, ouders, directie etc. kan bondig worden omschreven. Het gaat om één aspect, namelijk respectvol omgaan met jezelf en met alle anderen.

De visie op en de uitwerking van 'respect' was al uitgewerkt. Jenaplan IKC Donatushof beschikt over een document 'Respectvol omgaan met elkaar'. Hierin is opgenomen:

- De gedragscode
- Mediation op Donatushof
- Het pestprotocol
- Het protocol 'Agressie, Geweld en Seksuele Intimidatie'

Dit document staat dan ook in verbinding met het document 'Respectvol handelen met elkaar'. Door de samenwerking met De Ommezwaai is de basis 'Hoe gaan we met elkaar om?' versterkt. Enige overlap tussen de twee documenten is dan ook onontkoombaar.

2.2. Verbinding met 'Passend Onderwijs'

Iedereen is het erover eens dat kinderen in staat gesteld moeten worden om onderwijs te volgen op de plek waar zij passen. En passend in hun ontwikkeling worden begeleid. Landelijk beleid hierbij is om kinderen zoveel mogelijk thuisnabij regulier onderwijs aan te bieden. De grote meerderheid van de kinderen gaat naar een basisschool die ouders uitkiezen, dichter of minder dicht in de buurt van hun woonhuis.

Een kleine groep kinderen komt in het regulier onderwijs onvoldoende tot hun recht en kan geplaatst worden op het speciaal (basis) onderwijs. Hier gaan kinderen naar toe met ondersteuningsvragen waar het regulier onderwijs niet aan kan voldoen. Het speciaal (basis) onderwijs kan wél aan deze ondersteuningsbehoefte tegemoetkomen, onder andere door specialistische kennis en specifieke voorzieningen.

Sinds de Wet op Passend Onderwijs heeft het regulier onderwijs meer te maken met kinderen met speciale ondersteuningsbehoeften. Het gaat om kinderen die een specifiek aanbod nodig hebben wat betreft vakgebieden en het gaat om kinderen die een specifieke aanpak nodig hebben wat betreft

hun gedrag. Dit vraagt veel van de stamgroepleider, namelijk een grote diversiteit aan en verdieping van kennis, vaardigheden en empathisch vermogen.

Hoe beter de stamgroepleiders hiertoe in staat zijn, in samenwerking met intern begeleider en directie, hoe beter de kinderen krijgen waar ze om vragen. Des te beter de aansluiting is tussen de vraag van het kind en het aanbod van de stamgroepleider, des te minder kinderen er onder- of overvraagd worden. En des te sterker is de basisondersteuning in de school gerealiseerd.

2.3. Problemen? We lossen ze op school op!

Soms gaan dingen niet zoals je graag zou willen. Dat kan frustreren en dat kan zich uiten in teleurstelling, boosheid of verdriet. Het is belangrijk dat kinderen en stamgroepleiders erop gericht zijn deze hobbels op school op te lossen. Dat betekent dat iedere dag op een goede manier afgesloten wordt en dat iedereen de volgende dag met een schone lei kan beginnen.

Het is goed dat kinderen ervaren dat niet alles vanzelf gaat én het is goed dat ze ervaren dat ze daarbij ondersteuning kunnen zoeken en vinden. We leren ze het uitgangspunt: dingen die op school gebeuren, lossen we op school op. De relatie tussen degenen die betrokken zijn geweest bij het incident, is (in de basis) hersteld voordat de school uitgaat.

Dit vraagt onder schooltijd tijd en ruimte om het gesprek aan te gaan met de betrokkenen. Het gaat dan met name om vragen als 'Wat heeft gemaakt dat je op deze manier hebt gereageerd?' en 'Wat heb jij nodig om het de volgende keer anders aan te pakken?' Dat vereist nogal wat inzicht en reflectief vermogen van (relatief) jonge kinderen. We merken dat veel kinderen in dit opzicht veel leren; hun inzicht in zichzelf neemt toe.

Ouders worden niet altijd van ieder incident op de hoogte gesteld. Het is aan de stamgroepleider om de weging te maken ouders wel of niet in te lichten. Soms is iets 's ochtends gebeurd en is het al helemaal de wereld uit tegen de tijd dat het kind naar huis gaat. Een stamgroepleider kan in een dergelijke situatie besluiten ouders niet op de hoogte te brengen.

Op andere momenten zal een ouder ingelicht worden, onder schooltijd of kort erna. Het gesprek met de ouder zal er in principe op gericht zijn te informeren. Er kan thuis een vervolgesprek plaatsvinden, maar dat hoeft niet.

3 Het preventief handelen van de stamgroepleider

3.1. Kijken naar kinderen

De manier waarop je naar kinderen kijkt, geeft weer wat je ziet. Ter verduidelijking: als je gericht bent op orde, rust en netheid, dan valt alles op wat het tegendeel laat zien. Kinderen die niet stil zitten, kinderen die een rommel in hun la of op hun tafel hebben liggen, kinderen die lawaai produceren.

Als je vanuit een positieve verwachting naar kinderen kijkt, met een blik op hetgeen goed gaat, zie je andere dingen: kinderen die gemotiveerd aan het werk zijn, kinderen die samen overleggen, een kind dat alles in zijn/haar laatje verzamelt omdat dit waardevol voor hem/haar is.

Op Donatushof hebben we graag een open, positieve blik met de gerichtheid op hetgeen de kinderen goed doen en dat we dat gedrag in hen waarderen. Vanuit dit perspectief geven we de kinderen feedback op hun gedrag. We spreken hen aan op hun gedrag en niet op de persoon. Uitspraken als “Ik zie dat je dat opruimt, fijn dat je dat doet en je spullen niet laat slingeren” of “Wat je nu doet dat stoort de kinderen om je heen, ik wil dat je daarmee stopt” zijn passend in deze benadering. Op deze manier keur je het gedrag af en niet de persoon/het kind.

Als we een kind corrigeren doen we dit zachtjes en alleen hoorbaar voor het kind zelf. We lopen naar hem/haar toe en spreken hem aan. Complimenten strooien we frontaal door de klas, eenieder mag dit horen. Dit bevordert tevens de positieve manier van kijken naar en denken over elkaar tussen kinderen onderling.

Iedere vorm waarmee de positieve sfeer in de groep versterkt wordt, zien we als investering in een open en veilig pedagogisch klimaat. Het stimuleren van positief gedrag op groepsniveau en het aanspreken van de groep op ongewenst gedrag versterkt de preventieve aanpak.

3.2. Kinderen met moeilijk verstaanbaar gedrag

In elke stamgroep zijn kinderen die niet het gevraagde en gewenste gedrag vertonen. De professionals die op Donatushof werken vinden het een uitdaging om te gaan met dit “moeilijk verstaanbare gedrag”. We noemen dit gedrag moeilijk verstaanbaar om dat bij ons de uitdaging ligt dit gedrag te gaan verstaan. Wij moeten als professionals in actie komen om verder te kijken dan de getoonde gedragsuiting. Wat maakt dat het kind doet wat hij doet?

Op Donatushof zitten kinderen die een gediagnostiseerde gedragsstoornis hebben. Wij plakken geen etiketten en zien deze diagnose als een aanduiding en richtlijn voor ons handelen. Wat heeft dit kind nodig om optimaal op school tot ontwikkeling te komen?

3.3. Het voorkómen van het overvragen en het ondervragen van kinderen

We vinden het van belang om ons te realiseren wat we elke schooldag van een kind vragen. Te denken valt aan: opletten bij instructie, opdrachten uitvoeren, ook als ze deze moeilijk vinden, de sociale interactie aangaan, rekening houden met elkaar, omgaan met verdeelde en uitgestelde aandacht, op de stoel achter een tafel zitten, functioneren in een groep. We realiseren ons dat we dit als “gewoon en normaal” beschouwen als kinderen dit juist uitvoeren.

Behalve dat we kinderen cognitief kunnen overvragen kan het hierboven genoemde ook overvraging opleveren. Om dit te voorkomen zorgen we gedurende de schooldag zoveel mogelijk voor afwisseling

in werkvormen en de balans tussen inspanning en ontspanning. Voor kinderen die dit nodig hebben kunnen specifiek aanpassingen worden gemaakt.

Het tegenovergestelde kan ook voorkomen: het ondervragen van een kind op school. Het kind voelt zich niet gestimuleerd, verliest de motivatie en zoekt de compensatie in ander gedrag. Hij/zij kan de clown gaan uithangen, de aandacht trekken van andere kinderen, storend gedrag vertonen, of juist passief worden en zich apathisch opstellen. Ook in dit geval is het essentieel om te achterhalen wat de oorzaak is van het gedrag.

In ons Jenaplan-onderwijsconcept is het mogelijk om de kinderen zoveel mogelijk het onderwijsaanbod te bieden dat aansluit bij hun eigen niveau.

In ons pedagogisch klimaat leggen we de nadruk op het benoemen van hetgeen goed gaat en het geven van positieve feedback.

4 Het stimuleren van gewenst gedrag

4.1. “Het is toch normaal?”

Vijf dagen in de week gaan de kinderen naar school en wij verwachten dat ze doen wat wij van hen vragen. Als ze dit dan ook zo doen, vinden we dat normaal. Als ze dat niet doen, stoort dat ons en corrigeren wij hen. Op Donatushof willen we nadrukkelijk voor een andere insteek kiezen en vooral de aandacht geven aan het gedrag dat wel gewenst is. Dit kan verschillen per kind; een beweeglijk, onrustig kind dat het presteert om geconcentreerd aan het werk te gaan, krijgt hiervoor een compliment, als een bevestiging dat is waargenomen dat hij/zij zich inzet. In ons pedagogisch klimaat leggen we de nadruk op het benoemen van hetgeen goed gaat en het geven van positieve feedback. Dit doet iets met de sfeer in de stamgroep, met het werkplezier van de leerkracht en met de input die de kinderen krijgen. En dat is precies onze bedoeling!

4.2. Afspraken in de stamgroep

Er is een verschil tussen regels en afspraken. Regels worden onderbouwd opgesteld en opgelegd; afspraken maak je in gezamenlijkheid. Met het maken van afspraken creëer je draagvlak.

Aan het begin van elk schooljaar starten we met een wenproject. Tijdens dit wenproject wordt er met de kinderen gesproken over hoe zij/wij het willen hebben in de groep: hoe gaan we met elkaar om en welke sfeer zetten we met elkaar neer? Hierdoor krijgen de kinderen de verantwoordelijkheid om hun aandeel te leveren aan een prettig leer- en leefklimaat in de stamgroep. Tevens scheidt dit duidelijkheid en biedt het veiligheid: Zo doen we dat hier! Eenieder kan ook aangesproken worden op zijn/haar verantwoordelijkheid.

De regels en afspraken zijn vastgelegd in het pestprotocol. De afspraken worden beschreven in plustaal: ze geven aan wat we wél doen (en dus niet wat we niet doen). Ook hangen ze in iedere stamgroep. Iedere groep is vrij om hier een passende vorm voor te vinden. Soms worden ze ieder jaar opnieuw uitgebeeld of verbeeld, bijvoorbeeld a.d.h.v. foto's met kinderen uit de stamgroep.

4.3. Afspraken in de school

De omgangsregels en afspraken in de stamgroep zijn uiteraard verbonden met de omgangsregels die overal op school gelden. We lopen rustig in de gangen, we tonen respect voor iedereen, we houden rekening met elkaar op het plein en in de aula. Als team hanteren we daarin een lijn. Dit is bekend bij de kinderen. Uitgangspunten zijn veiligheid, duidelijkheid en een klimaat waarin eenieder positief tot ontwikkeling kan komen. Daar zijn we allemaal (team, ouders en kinderen) verantwoordelijk voor.

4.4. Beloningssystemen

Omdat we zoveel waarde hechten aan een positief leer- en leefklimaat op school, geven we het gewenste gedrag nadrukkelijk de aandacht. Dit doen we door woord en daad: we visualiseren dit in een beloningssysteem. In elke stamgroep wordt stil gestaan bij wat er goed gaat op een dag. Dit zijn momenten van reflectie. Dit kan gedrag betreffen van een individueel kind, een groepje kinderen of de gehele groep. Dit versterkt het kind in zijn/haar zelfbeeld en zelfvertrouwen en geeft een sfeer van waardering en bevestiging in de stamgroep. Dit kan ook andere kinderen weer stimuleren tot nadenken over of het vertonen van gewenst gedrag.

Op Donatushof is afgesproken dat er gewerkt wordt met Topkaarten en een knikkerpot. Bij waargenomen gewenst gedrag krijgt een kind een topkaart of een knikker, die in de klas worden opgehangen of neergezet. Een volle knikkerpot levert een groepsbeloning op. De kinderen mogen vieren dat ze met elkaar een positieve sfeer neerzetten.

Voor de werkwijze, zie hoofdstuk 7.

5 Het minimaliseren van ongewenst gedrag

5.1. Noodzaak van begrenzen

Fouten maken mag en van je fouten kun je leren, ook bij ons op school. Als de sfeer in de klas echter negatief wordt beïnvloed en als de positieve benadering of de correctie onvoldoende effect heeft, is er iets anders aan de orde.

Kinderen hebben behoefte aan begrenzing. Als ze ongestoord door kunnen gaan met hun ongeremde gedrag, ervaren zij geen veiligheid en hebben ze de neiging door te gaan. Wat werkt is om in een situatie 'zonder publiek' het gesprek aan te gaan. Dan speelt er geen gezichtsverlies en komt het kind weer tot zichzelf. Ook is een mogelijkheid hen buiten het groepsproces te plaatsen. Dan zijn ze wel aanwezig in de klas, maar nemen zij geen deel: zij zijn dan toeschouwer en kunnen observeren hoe andere kinderen het juiste voorbeeld geven. Hen wordt altijd de mogelijkheid geboden om zich te herpakken en weer op de juiste manier mee te doen. In hoofdstuk 6 e.v. wordt beschreven hoe we omgaan met structureel en volhardend ongewenst en grensoverschrijdend gedrag.

5.2. Straf

We spreken liever van een reflectie- en leermoment dan van straf. Ons uitgangspunt is dat geen enkel kind plezier beleeft aan verstorend gedrag. Hier zit onzes inziens altijd iets achter. In ieder geval in de beleving van het kind, hetgeen wij serieus willen nemen. Aan ons de uitdaging dit gedrag te duiden en te verstaan. Hiervoor is nodig dat het kind de leerkracht/de volwassene vertrouwt. De professionele relatie aangaan vormt hiertoe de basis. Uitgangspunten zijn hiervoor: consequent gedrag van de leerkracht, zeggen wat je doet en doen wat je zegt, respectvol omgaan met het gevoel van de kinderen en oprechte interesse. Vanuit deze basis leert de ervaring dat de kinderen je in vertrouwen willen nemen de relatie met je aan willen gaan en je gezag aanvaarden.

Na een voorval wordt de tijd genomen om "af te koelen" en een geschikt moment – voor de leerkracht en het kind – te vinden om in gesprek te gaan. In dit gesprek wordt aandacht besteed aan de beleving van het kind en wordt het kind bevestigd in zijn/haar gevoel. Tevens wordt in het gesprek aan de orde gesteld wat het kind nodig heeft om het de volgende keer anders te doen.

Dit contactherstel biedt de leerkracht informatie over hetgeen er zich afspeelt in het hoofd van het kind. Het kind ervaart dat de leerkracht hem serieus neemt, zijn negatieve gedrag afwijst maar niet hem als persoon en dat de leerkracht bereid is hem hulp te bieden om het de volgende keer anders te doen. Dit verstevigt naar beide kanten de relatie. De leerkracht herkent wellicht de volgende keer de signalen en kan voorkomen dat het escaleert.

6 Grensoverschrijdend gedrag

Grensoverschrijdend gedrag is, zoals de term al aangeeft, gedrag dat de grenzen van gewenst gedrag evident overschrijdt en ook dat van ongewenst gedrag. Grensoverschrijdend gedrag is dus niet gelijk aan ongewenst gedrag. Het is gedrag waarvan team, ouders en kinderen van Donatushof overtuigd zijn dat het niet getolereerd kan worden. Het ervaren van veiligheid komt ermee in het gevaar.

Het is essentieel dat alle kinderen goed weten wat er van ze wordt verwacht en wat er wordt verstaan onder grensoverschrijdend gedrag. Pas daarna kan correctie en dus een leermoment plaatsvinden.

Op het moment dat we met alle betrokkenen over deze zaken in gesprek zijn, merken we dat interpretatie van gedrag altijd aan de orde is en daarmee subjectief is. Het onderstaande beoogt naar iedereen duidelijk te maken waar onze grenzen liggen. Deze eenduidigheid ondersteunt voorspelbaarheid: als dit gebeurt, dan zijn dat de consequenties.

De consequentie op grensoverschrijdend gedrag dient twee doelen.

- Het bevorderen van inzicht in eigen handelen van het kind; reflectie als leermoment;
- De zichtbaarheid ervan voor andere kinderen en volwassenen.

De zichtbaarheid van de consequentie voor andere kinderen en volwassenen bevordert het gevoel van veiligheid. Met name kinderen moeten kunnen zien dat niemand 'wegkomt' met grensoverschrijdend gedrag, dat we handelen naar dat waar we voor staan. Hetzelfde geldt voor ouders en medewerkers. Zij moeten kunnen zien en ervaren dat een kind op school in een veilige omgeving verblijft en dat er wordt gehandeld als veiligheid in het geding komt.

6.1. Grensoverschrijdend gedrag van een kind naar een volwassene

Een kind mag boos zijn of ergens geen zin in hebben; en dat mag het ook uitspreken, verbaal of non-verbaal. Respectloos gedrag naar een volwassene wordt echter niet geaccepteerd. Hieronder verstaan we:

- Schelden met grove woorden; in ieder geval alle woorden met 'kanker' en 'homo'
- Fysiek geweld: gericht op de persoon slaan en schoppen
- Middelvinger opsteken, op de persoon gericht
- Met meubilair gooien, waardoor de veiligheid van het kind zelf en/of die van de ander in het geding is

Eenduidig formuleren wat schelden met 'grove woorden' is, is lastig. Uitgangspunt: wat jij als volwassene kwetsend en dus onacceptabel vindt.

Consequenties

Bij grensoverschrijdend gedrag richten we ons op twee pijlers: we nemen eigen tijd af (het kind moet nablijven) en er vindt reflectie op gedrag plaats (via een gesprek).

- Het kind blijft drie kwartier na. Dat is een forse tijd. Het gaat er dan ook om dat het kind zich realiseert dat het echt te ver is gegaan. In deze drie kwartier moet het kind schoonmaken of opruimen. Op deze manier levert het kind een actieve manier een positieve bijdrage aan de groep: iedereen functioneert beter in schone ruimtes. Een dergelijke actieve opdracht prefereren we boven 'bezighouden' bijvoorbeeld met strafregels. De stamgroepleider bepaalt wat er wordt schoongemaakt en controleert of het kind zich aan de afspraken houdt;
- Een gesprek met het kind en de ouders;
- Notitie in ons leerlingvolgsysteem.

Zowel het gesprek als het nablijven vinden plaats op de dag dat het kind het grensoverschrijdende gedrag heeft getoond (tenzij er een gegronde reden is om hiervan af te wijken).

Het gesprek met het kind draait om de volgende vragen:

- Wat is er volgens jou gebeurd? Wat maakte dat je de grens overging, dat het deze keer niet lukte om je aan de afspraken te houden?
- Wat is er nodig om herhaling te voorkomen? Wat vraagt dit van het kind zelf? Van de stamgroepleider? Van ouders?
- Hoe ga je het de volgende keer doen?
- Moet je nog aan iemand excuses aanbieden?

In principe is de directie bij het gesprek met ouders. Bij afwezigheid wordt gekozen wie de directie vertegenwoordigt.

Bij herhaling

Mocht een kind het grensoverschrijdende gedrag herhalen, dan vindt opnieuw drie kwartier nablijven en een gesprek plaats. Na overleg tussen stamgroepleider en directie kan besloten worden tot schorsing of een time out. Dit is altijd een directiebesluit.

Bij *schorsing* overweegt de directie welk middel het meest passend is: interne of externe schorsing. Interne schorsing: het kind is op school en maakt een dag(deel) geen onderdeel uit van de eigen stamgroep. Het kind maakt schoolwerk op een andere plek in de school: bij de directie, bij de intern begeleider of in een andere stamgroep.

Externe schorsing: het kind is thuis en maakt daar schoolwerk.

Zowel bij interne als bij externe schorsing vindt er altijd een gesprek met het kind en de ouders plaats, voordat het kind weer naar de eigen stamgroep gaat. De directie is hierbij aanwezig (of een vertegenwoordiging ervan).

Zowel bij interne als bij externe schorsing vindt er intern overleg plaats m.b.t. de aanpak van het kind. Is bijstelling nodig? Welke nieuwe afspraken moeten er gemaakt worden?

Het kan zijn dat na overleg tussen stamgroepleider, directie en intern begeleider besloten wordt tot een *time out*. Een time out is geen straf. Een time out betekent: het kind kan tijdelijk niet op school zijn, omdat we tijd nodig hebben om met alle betrokkenen te praten over het gedrag van het kind. We zijn handelingsverlegen. Overleg met alle betrokkenen heeft als inzet: welke nieuwe afspraken moeten er gemaakt worden? Hoe zorgen we voor voldoende vertrouwen op succes?

Een kind kan denkvragen meekrijgen tijdens de time out. Het kind kan meedenken wat nodig is en wat het zelf zal doen om herhaling te voorkómen.

De directie bepaalt de keuze tussen interne of externe schorsing of een time out. Hierbij speelt de reflectie van het kind en van de stamgroepleider een grote rol. Wat vertelt het kind? Hoe kijkt de stamgroepleider ernaar? Wat heeft de stamgroepleider gedaan om herhaling te voorkomen? Is er gehandeld volgens plan?

Als een kind drie keer grensoverschrijdend gedrag laat zien, mogen we ons afvragen of het kind leerbaar is in dezen. Dit zal onderwerp van gesprek zijn tijdens het overleg met alle betrokkenen. Wat zijn de volgende stappen? Wat is nodig? Wat kan school? Wat kunnen ouders? Wat kunnen externen?

6.2. Grensoverschrijdend gedrag tussen twee of meer kinderen

Geen enkel kind is vrienden met alle kinderen; het ene kind staat dichterbij dan het andere. Dat is een natuurlijk gegeven. Verwacht wordt echter dat alle kinderen respectvol omgaan met alle kinderen.

We hebben binnen ons IKC te maken met jonge kinderen; zij zijn aan het leren en volop in ontwikkeling, ook m.b.t. hun sociale functioneren in de stamgroep en daarbuiten. Een kind kan boos, gefrustreerd of verdrietig zijn door een opmerking of een situatie met een ander kind; en mag dit ook laten blijken. Een kind kan boos, gefrustreerd of verdrietig zijn door een gedachte of eigen handelen; dit mag het laten blijken.

We maken onderscheid tussen ongewenst gedrag en grensoverschrijdend gedrag. Ongewenst gedrag is: een kind een duw geven, lelijk naar een ander kijken, een vervelende opmerking maken.

Respectloos gedrag naar een ander kind wordt echter niet geaccepteerd. Hieronder verstaan we:

- Schelden met grove woorden; in ieder geval alle woorden met 'kanker' en 'homo'
- Fysiek geweld: gericht op de persoon slaan en schoppen nadat het andere kind duidelijk 'stop' heeft gezegd; gericht iemand opzoeken en pijn doen, ook als het andere kind wegloopt
- Gericht op de persoon spugen en bijten
- Met meubilair gooien, waardoor de veiligheid van het kind zelf en/of die van de ander in het geding is

Eenduidig formuleren wat schelden met 'grove woorden' is, is lastig. Uitgangspunt: wat je als volwassene kwetsend en dus onacceptabel vindt.

Pestgedrag is altijd grensoverschrijdend. Als pesten aan de orde is, telt het pestprotocol.

Consequenties

We richten ons op twee pijlers: we nemen eigen tijd af (het kind moet nablijven) en er vindt reflectie op gedrag plaats (via een gesprek).

- Het kind blijft drie kwartier na. Dat is een forse tijd. Het gaat er dan ook om dat het kind zich realiseert dat het echt te ver is gegaan. In deze drie kwartier moet het kind schoonmaken of opruimen. Op deze manier levert het kind een actieve manier een positieve bijdrage aan de groep: iedereen functioneert beter in schone ruimtes. Een dergelijke actieve opdracht prefereren we boven 'bezighouden' bijvoorbeeld met strafregels. De stamgroepenleider bepaalt wat er wordt schoongemaakt en controleert of het kind zich aan de afspraken houdt;
- Een gesprek met het kind en de ouders;
- Notitie in ons leerlingvolgsysteem.

Zowel het gesprek als het nablijven vinden plaats op de dag dat het kind het grensoverschrijdende gedrag heeft getoond (tenzij er een gegronde reden is om hiervan af te wijken).

Het gesprek met het kind draait om de volgende vragen:

- Wat is er volgens jou gebeurd? Wat maakte dat je de grens overging, dat het deze keer niet lukte om je aan de afspraken te houden?
- Wat is er nodig om herhaling te voorkomen? Wat vraagt dit van het kind zelf? Van de stamgroepenleider? Van ouders?
- Hoe ga je het de volgende keer doen?
- Moet je nog aan iemand excuses aanbieden?

Er vindt overleg plaats tussen stamgroepleider en directie plaats. De stamgroepleider informeert de directie en er wordt bepaald wie bij het gesprek met ouders is.

Bij herhaling

Mocht een kind het grensoverschrijdende gedrag herhalen, dan vindt opnieuw drie kwartier nablijven en een gesprek plaats. Na overleg tussen stamgroepleider en directie kan besloten worden tot schorsing of een time out. Dit is altijd een directiebesluit.

Bij *schorsing* overweegt de directie welk middel het meest passend is: interne of externe schorsing.

Interne schorsing: het kind is op school en maakt een dag(deel) geen onderdeel uit van de eigen stamgroep. Het kind maakt schoolwerk op een andere plek in de school: bij de directie, bij de intern begeleider of in een andere stamgroep.

Externe schorsing: het kind is thuis en maakt daar schoolwerk.

Zowel bij interne als bij externe schorsing vindt er altijd een gesprek met het kind en de ouders plaats, voordat het kind weer naar de eigen stamgroep gaat. De directie is hierbij aanwezig (of een vertegenwoordiging ervan).

Zowel bij interne als bij externe schorsing vindt er intern overleg plaats m.b.t. de aanpak van het kind. Is bijstelling nodig? Welke nieuwe afspraken moeten er gemaakt worden?

Het kan zijn dat na overleg tussen stamgroepleider, directie en intern begeleider besloten wordt tot een *time out*. Een time out is geen straf. Een time out betekent: het kind kan tijdelijk niet op school zijn, omdat we tijd nodig hebben om met alle betrokkenen te praten over het gedrag van het kind. We zijn handelingsverlegen. Overleg met alle betrokkenen heeft als inzet: welke nieuwe afspraken moeten er gemaakt worden? Hoe zorgen we voor voldoende vertrouwen op succes?

De directie bepaalt de keuze tussen interne of externe schorsing of een time out. Hierbij speelt de reflectie van het kind en van de stamgroepleider een grote rol. Wat vertelt het kind? Hoe kijkt de stamgroepleider ernaar? Wat heeft de stamgroepleider gedaan om herhaling te voorkomen? Is er gehandeld volgens plan?

Als een kind drie keer grensoverschrijdend gedrag laat zien, mogen we ons afvragen of het kind leerbaar is in dezen. Dit zal onderwerp van gesprek zijn tijdens het overleg met alle betrokkenen. Wat zijn de volgende stappen? Wat is nodig? Wat kan school? Wat kunnen ouders? Wat kunnen externen?

6.3. Weglopen van school

Boos of verdrietig zijn mag, naar buiten lopen om af te koelen ook, maar boos van het schoolplein aflopen, is een grens voorbij. Het kind gaat, op het moment dat het wegloopt, voorbij aan het principe 'We lossen het op school op'.¹

Een kind dat wegloopt van school, heeft een grote impact op de school. De school is eindverantwoordelijk voor het kind maar weet op dat moment niet waar het is. Waar gaat het kind naar toe? Wat kan er op straat gebeuren? De alarmbellen rinkelen.

---

¹ Een kleuter die van het plein afloopt, omdat hij de poort open kon maken en op onderzoek uitging, valt niet onder 'grensoverschrijdend gedrag'. Wél zal ook aan dit kind duidelijk gemaakt moeten worden dat herhaling niet plaats mag vinden en waarom.

Directie wordt ingelicht, er vindt overleg plaats hoe te handelen. Mensen die ambulantly zijn, worden ingeschakeld. Er wordt gezocht naar het kind en naar een manier om het zo snel mogelijk weer binnen de hekken van de school te krijgen.

- Directie wordt direct ingelicht
- Ouders worden altijd gebeld (direct of in tweede instantie, dat hangt af van de situatie)

We hopen het nooit mee te maken, maar in een uiterste situatie kunnen we het kind niet vinden, ondanks alle informatie van ouders en het nalopen van verschillende routes. Afhankelijk van de situatie moet samen met ouders overwogen worden de politie in te schakelen.

Consequenties

Bij grensoverschrijdend gedrag richten we ons op twee pijlers: we nemen eigen tijd af (het kind moet nablijven) en er vindt reflectie op gedrag plaats (via een gesprek).

- Het kind blijft drie kwartier na. Dat is een forse tijd. Het gaat er dan ook om dat het kind zich realiseert dat het echt te ver is gegaan. In deze drie kwartier moet het kind schoonmaken of opruimen. Op deze manier levert het kind een actieve manier een positieve bijdrage aan de groep: iedereen functioneert beter in schone ruimtes. Een dergelijke actieve opdracht prefereren we boven 'bezighouden' bijvoorbeeld met strafregels. De stamgroepleider bepaalt wat er wordt schoongemaakt en controleert of het kind zich aan de afspraken houdt;
- Een gesprek met het kind en de ouders;
- Notitie in ons leerlingvolgsysteem.

Zowel het gesprek als het nablijven vinden plaats op de dag dat het kind het grensoverschrijdende gedrag heeft getoond (tenzij er een gegronde reden is om hiervan af te wijken).

Het gesprek met het kind draait om de volgende vragen:

- Wat is er volgens jou gebeurd? Wat maakte dat je de grens overging, dat het deze keer niet lukte om je aan de afspraken te houden?
- Wat is er nodig om herhaling te voorkomen? Wat vraagt dit van het kind zelf? Van de stamgroepleider? Van ouders?
- Hoe ga je het de volgende keer doen?
- Moet je nog aan iemand excuses aanbieden?

Dit gesprek wordt gevoerd tussen het kind en de directie. Afhankelijk van de situatie zal de stamgroepleider bij het gesprek aanwezig zijn, eventueel ook met ouders.

Bij herhaling

Mocht een kind het grensoverschrijdende gedrag herhalen, dan vindt opnieuw drie kwartier nablijven en een gesprek plaats. Na overleg tussen stamgroepleider en directie kan besloten worden tot schorsing of een time out. Dit is altijd een directiebesluit.

Bij *schorsing* overweegt de directie welk middel het meest passend is: interne of externe schorsing.

Interne schorsing: het kind is op school en maakt een dag(deel) geen onderdeel uit van de eigen stamgroep. Het kind maakt schoolwerk op een andere plek in de school: bij de directie, bij de intern begeleider of in een andere stamgroep.

Externe schorsing: het kind is thuis en maakt daar schoolwerk.

Zowel bij interne als bij externe schorsing vindt er altijd een gesprek met het kind en de ouders plaats, voordat het kind weer naar de eigen stamgroep gaat. De directie is hierbij aanwezig (of een vertegenwoordiging ervan).

Zowel bij interne als bij externe schorsing vindt er intern overleg plaats m.b.t. de aanpak van het kind. Is bijstelling nodig? Welke nieuwe afspraken moeten er gemaakt worden?

Het kan zijn dat na overleg tussen stamgroepleider, directie en intern begeleider besloten wordt tot een *time out*. Een time out is geen straf. Een time out betekent: het kind kan tijdelijk niet op school zijn, omdat we tijd nodig hebben om met alle betrokkenen te praten over het gedrag van het kind. We zijn handelingsverlegen. Overleg met alle betrokkenen heeft als inzet: welke nieuwe afspraken moeten er gemaakt worden? Hoe zorgen we voor voldoende vertrouwen op succes?

De directie bepaalt de keuze tussen interne of externe schorsing of een time out. Hierbij speelt de reflectie van het kind en van de stamgroepleider een grote rol. Wat vertelt het kind? Hoe kijkt de stamgroepleider ernaar? Wat heeft de stamgroepleider gedaan om herhaling te voorkomen? Is er gehandeld volgens plan?

Als een kind drie keer grensoverschrijdend gedrag laat zien, mogen we ons afvragen of het kind leerbaar is in dezen. Dit zal onderwerp van gesprek zijn tijdens het overleg met alle betrokkenen. Wat zijn de volgende stappen? Wat is nodig? Wat kan school? Wat kunnen ouders? Wat kunnen externen?

Conceptversie 29 mei 2018

7 Afspraken

In het kader van het bovenstaande gedachtegoed hebben we een aantal concrete zaken met elkaar besproken en afgestemd.

Etuis

Uitgangspunt: beperking van materialen levert meer focus op

Wat vraagt dit?

- Ieder kind krijgt ... van school
- Ieder kind neemt ... van thuis mee

Gewenst gedrag visualiseren

Uitgangspunt: door de waarde die we hechten aan een positief leer- en leefklimaat op school, geven we het gewenste gedrag nadrukkelijk de aandacht

Wat vraagt dit?

- Op Donatushof is afgesproken dat er gewerkt wordt met Topkaarten en een knikkerpot. Bij waargenomen gewenst gedrag krijgt een kind een topkaart of een knikker, die in de klas worden opgehangen of neergezet. Een volle knikkerpot levert een groepsbeloning op. De kinderen mogen vieren dat ze met elkaar een positieve sfeer neerzetten.

Inlooptijd

Uitgangspunt: een rustig en prettig begin van de dag - welkom aan de kinderen; het zien van de kinderen (ook onderling)

Wat vraagt dit?

- Focus van de leerkracht op de kinderen
- Van ouders: breng je kind, aandacht voor wat het kind nodig heeft of vraagt
- Een korte mededeling van ouders is mogelijk
- Alle andere dingen bespreken ná schooltijd

De inlooptijd is tien minuten. Kinderen (en ouders) komen de school in tussen 8.20-8.30 uur.

Rustig plekje tijdens het buitenspelen

Uitgangspunt: een vast plekje waar je kunt rekenen op een bepaalde rust, is voor kinderen prettig (Dit geldt alleen voor het plein van de Flierenhofstraat. Op Dr. Hoijingstraat is ruimte genoeg; daar kan ieder kind een rustig plekje opzoeken als het daar behoefte aan heeft.)

Wat vraagt dit?

- Het rustige plekje is de picknicktafel
- Bespreken in iedere stamgroep: het waarom en wat dit betekent voor spel van de kinderen eromheen

Surveilleren

Uitgangspunt: fijn en veilig buitenspelen

Wat vraagt dit?

- Actief surveilleren
- Voldoende surveillance
- Een beperkt aantal duidelijke richtlijnen en afspraken
- Delen wat er is gebeurd tijdens een pauze én vooraf delen van eigen aanpak/situatie kind
- Uitdagende inrichting van het plein

Zie verder verslag van de kinderraad (24 mei 2018)

Voorstel: fijner buitenspelen met minder kinderen op het plein

maandag

10.05-10.20u	3 OB	1 leerkracht+ Ria/ 1 leerkracht
10.30-10.45u	2 BB+ 2MB	2 leerkrachten
10.45-11.00u	2 BB+ 3MB	2 leerkrachten
12.00-12.20u	2 OB+ 2 MB	2 leerkrachten
12.20-12.40u	1 OB + 3 MB	2 leerkrachten
12.40-13.00u	4 BB	2 leerkrachten

Dinsdag

10.05-10.20u	3 OB	1 leerkracht / + kees
10.30-10.45u	5 MB	2 leerkrachten
12.00-12.20u	3 OB+ 2 MB	2 leerkrachten
12.20-12.40u		
12.40-13.00u	4 BB	2 leerkrachten

Woensdag

10.05-10.20u	3 OB	2 leerkrachten
10.30u-10.45u	2 BB + 3 MB	2 leerkrachten
10.45- 11.00u	2 BB+ 2 MB	2 leerkrachten

Donderdag

10.05-10.20u	3 OB	2 leerkrachten
10.30u-10.45u	2 BB + 3 MB	2 leerkrachten
10.45- 11.00u	2 BB+ 2 MB	2 leerkrachten
12.00-12.20u	2 OB+ 2 MB	2 leerkrachten
12.20-12.40u	1 OB + 3 MB	2 leerkrachten
12.40-13.00u	4 BB	2 leerkrachten

Vrijdag

10.05-10.20u	3 OB	1 leerkracht+ Kees/ 1 leerkracht
--------------	------	----------------------------------

10.30-10.45u	2 BB+ 2BB	2 leerkrachten
10.45-11.00u	2 BB+ 3MB	2 leerkrachten
12.30-12.55	4 BB+ groep 5	3 leerkrachten

Consequenties:

Cursus: 9.00-10.30u (meer rust in de middenbouw)

Middagpauze 5 minuten korter

Geen tutoren voor de middenbouw om 8.30u

Voordelen:

Kleinere groepen buiten

Betere mix MB en BB

Onderbouw ochtend meer tijd voor materialen

Eerste half uur van de dag in de stamgroep

Effectievere/ rustigere start van de dag

Tegemoetkomen aan bewegingsbehoefte

Uitgangspunt: door iedere dag te zorgen voor voldoende afwisseling tussen geconcentreerd werken en bewegen sluiten we aan bij de behoeften van de kinderen, en helpen we hen zich te concentreren op de momenten wanneer wij dat van ze vragen

Wat vraagt dit?

- Doen! 😊
- Ervaringen en werkvormen uitwisselen
- Geen beweegtijd afpakken van een kind (bij wijze van straf)

Time out, binnen

Uitgangspunt: een kind tot rust laten komen, na aanvaring met zichzelf of een ander, vindt zoveel mogelijk plaats in de stamgroep

Wat vraagt dit?

- In gesprek met je groep
- In gesprek met individuele kinderen; afspraken over een geschikte plek
- Hoekje creëren in iedere stamgroep?
- Voor sommige kinderen is buiten de groep passender?

Time out, buiten

Uitgangspunt: een kind tot rust laten komen, na aanvaring met zichzelf of een ander, vindt zoveel mogelijk buiten plaats

Wat vraagt dit?

- In gesprek met je groep
- In gesprek met individuele kinderen: afspraken over een geschikte plek
- Vóór einde van de pauze een check bij het kind